‘DAAR KOMT DEN OORLOG DIE VERBREEKT ALLES’
Brieven over Engelse oorlogen en Nederlandse handel op de Antillen
Luc Alofs

Eerder verschenen in: E. van der Doe, P. Moree & D. J. Tang (red.) (2009), *De smeekbede van een oude slavin en andere verhalen uit de West*. Zuthpen, De Walburg Pers/Den Haag, Koninklijke Bibliotheek.

Op 4 februari 1664 schrijft Hubert de Loovere vanuit het Franse Guadeloupe een brief aan zijn moeder in Middelburg. ([1]) Het zijn slechts 23 regels op een enkel vel, maar het levert een schat aan gegevens op. De Loovere verbouwt suikerriet op Guadeloupe en zoals bijna iedere migrant maakt hij zich zorgen over de oorlogsdreiging in de regio en de mogelijke gevolgen voor zijn bedrijf. Zijn vooruitzichten lijken niet gunstig. De Franse Compagnie des Indes Occidentales heeft de handel met Nederland verboden en De Loovere zal zijn suiker voortaan naar Frankrijk zelf moeten verschepen. In de brief lijkt hij zich te verzoenen met de situatie of wellicht denkt hij dat het zo’n vaart niet zal lopen. Wijdverbreid onder migranten is ook het verlangen van een ‘onderdanige soon’ om van zijn moeder ‘een letterken te vernemen’:

‘Eerbaere seer discrette juffrou Madelena Machielsse
tot Middelb[urg]

Gaedeloupe, a[nno] d[omin]ij, 4 februari 1664

Mijn seer lieve et wel beminde moeder,

’t Zedert mijnnen lae[ts]ten ([2]) in lange van u edele niet
vernomen. Wij zien dagelicx de schepen tegemoet
om een letterken van u edele te vernemen [en] daer
zeer naer verlangen. Want ([3]) mij aengaet, dancke
Godt, zijn noch in goede dispossittie ([4]), [ik] [h]ope het[-]
selve met u edele oock soo is, dat [h]ope [ik] lange sal duren.
Het sal hierin met de Dusche ([5]) nattie ([6]) zeer slegt
gaen alsoo de France Compa[gni]e de negossie ([7])
verboden heeft ende sulcx orsa[a]cke sal zijn
wij al ons sucker op Vranckrijck sulle moette
senden. Enfin, den tijt sal ons alles leren.

---

[1] HCA 30-647/1. Met dank aan Klaas Bant die de transcripties voor zijn rekening nam.
[2] Mijn laatste brief.
[3] Lees: Wat.
[4] Dispossittie: dispositie, gezondheid. Hij schrijft regelmatig dubbele medeklinkers.
[5] Dusche: Nederlandse.
[6] Lees: natie.
[7] Lees: negotie.

Het lant staet heel schoon ende daer sal wel
sucker gema[a]ckt worden en d'heer van[?] Roy
doet Godtdanck mij alle faveur doennelijck.
[Ik] [h]ope goedeptie ([8]) *van mijn schulden te ontfangen*
ende thuijs te senden soo ende met wat schepen
belt sal connen. Enfin, [ik] verlange zeer
naer tijdinge ende schepen van 't p[a]tria om onse
provissie nu dogh als boven. Den tijt sal ons alles
leren. Blijve naer cordiaelle ([9]) *groettenisse aen u edele*
ende alle broeders ende susters en voor die vrienden.
U edele d[ienst]wi[llige] dienaer
et onderdanigen
soon,
Hubert de Loovere'

Wat doen zonen van Middelburg in 1664 op het verre Guadeloupe? De geschiedenis van de Nederlandse expansie in de noordelijke Caraïben is het verhaal van eindeloze machtsovernames, verschuivende populaties en wisselende economische perspectieven. De kansen van de Zeeuwse, Hollandse, maar ook Sefardisch joodse kolonisten worden beïnvloed door de vijf oorlogen die de Republiek en Engeland met elkaar uitvechten.

Onderzoek naar het sociaal-culturele leven op de Nederlandse Bovenwindse eilanden ten tijde van de West-Indische Compagnie (WIC) heeft nog nauwelijks plaatsgevonden. Handboeken over de WIC schrijven over het falen van het Zeeuwse patroonschap op Sint-Eustatius en de veroveringen, het verlies en de heroveringen van Saba, Sint-Eustatius en Sint-Maarten. De Bovenwindse geschiedenis wordt voornamelijk bepaald door de opkomst en ondergang van de stapelmarkt op Sint-Eustatius (Statia) ook wel de 'Gouden Rots' genoemd. Daar wordt in 1776 het eerste saluutschot aan de Amerikaanse marine gegeven. Een schot dat tevens het einde van de bloei van Statia inluidt. Het eiland wordt in februari 1781, tijdens de Vierde Engelse Oorlog, door de Engelsen gestraft en de bewoners kunnen slechts door een enorm bedrag te betalen voorkomen dat hun bezittingen door de Engelse marine worden verbrand. Daarna zakt het eiland weg in vergetelheid.

Dit resumé van de Nederlandse aanwezigheid op de Bovenwinden schiet echter te kort. De brieven uit The National Archives (TNA) bieden een aanvulling op de Nederlandse historiografie (geschiedschrijving) niet in de laatste plaats waar het de Nederlandse aanwezigheid op de noordelijke Antillen betreft.

Guadeloupe, Sint-Maarten en Sint-Christoffel, 1664-1665

Vanaf het begin van de zeventiende eeuw zijn schepen uit de Republiek actief in de Noordelijke Caraïben; aanvankelijk om de Spanjaarden zoveel mogelijk schade te berokkenen en later ook in de rol van slavenhandelaren. Kolonisten uit de Republiek vestigen zich er als planter en soms als handelaar in de 'kleine vaart', dat wil zeggen de regionale handel. De regio beperkt zich niet tot

[8] Goedeptie: redemptie, verlossing.
[9] Cordiaelle: vriendelijke.

Saba, Sint-Maarten en Sint-Eustatius. Al in 1639 sluit de Nederlandse plantagehouder Frederik Roberge op Sint-Christoffel een contract voor de levering van slaven via het slaventussenstation Curaçao.

Tien jaar later proberen Nederlanders, toen de Engelse kolonisatie van Guadeloupe verliep, dat eiland vanuit Sint-Eustatius in handen te krijgen. De Spanjaarden verijdelen dat echter. Toch vestigen zich Nederlanders op Guadeloupe en het nabijgelegen eiland Martinique. In 1654 zijn dat vooral Nederlandse kolonisten die afkomstig zijn uit het voor de Republiek verloren Brazilië. Naar alle waarschijnlijkheid is daar ook een aantal Sefardische joden bij. Uit Aruba worden, getuige een resolutie uit 1656, paarden naar Barbados geëxporteerd, waar zich ook een aantal Nederlandse kolonisten heeft gevestigd. In de plakkaten die de WIC uitvaardigt, wemelt het van de verwijzingen naar de Curaçaose activiteiten in de 'kleine vaart'.

In het midden van de zeventiende eeuw maakt de Caraïbische regio zich op voor de komst van 'Koning Suiker'. De Spaanse dominantie gaat dan in rap tempo verloren en rivaliserende Noordwest-Europese mogendheden veroveren de vaak nauwelijks verdedigde eilanden om er suiker- en tabaksplantages te ontwikkelen. Nederlanders spelen een belangrijke rol in de ontwikkeling van de suikerindustrie dankzij de beschikbaarheid van kapitaal en kennis en door hun handelsnetwerken. Zo is tijdens de Engelse Burgeroorlog (1642-1649) de in- en export van Barbados en Sint-Christoffel grotendeels in Nederlandse handen. Engeland levert ook nadien te weinig vervoerscapaciteit om de beginnende suikerindustrie naar behoren te kunnen bedienen. Het richt de aandacht op de meer profijtelijke Noord-Amerikaanse tabaksteelt. De Engelse mercantilistische wetten – zoals de Navigation Act van 1651 – verbieden handel met andere mogendheden. De wet kan echter geen einde maken aan de Nederlandse aanwezigheid in de Noordelijke Caraïben. De Fransen zijn nog minder in staat om de eigen koloniën van handelslijnen te voorzien en dat speelt opnieuw de Nederlanders in de kaart.

Het is een verdeelde kolonistensamenleving, waarin Nederlanders (vooral Zeeuwen), Engelsen en Fransen gedeeltelijk met elkaar en gedeeltelijk langs elkaar leven. Nederlanders zijn zowel planter als handelaar en ze spelen met hun schepen een hoofdrol in de handel tussen de regio en Europa, in het bijzonder de Republiek.

Door de aanscherping van de Navigation Act in 1660, worden, tot grote ergernis van de lokale planters, de transportmogelijkheden en handelsvrijheid verder aangetast. In 1664 verbiedt de Franse minister Jean-Baptiste Colbert bovendien de handel met de Republiek. Hij richt een Frans equivalent van de WIC op met het doel, ten koste van Engeland en Nederland, de Franse aanwezigheid in de regio te versterken. Voortaan geen vrije handel meer, maar verplichte uitvoer naar Frankrijk. Vooral dat laatste baart De Loovere zorgen. Hij schrijft in 1664 in een brief over het verbod om met de Republiek te handelen. Hij noemt vooral het gegeven dat hij nu de door hem verbouwde rietsuiker aan de 'Franse Compagnie' moet leveren. Ietwat berustend concludeert hij 'dat de tijd zal leren of men deze tegenslag zal overwinnen'.

De Franse en Engelse protectionistische maatregelen leiden aanvankelijk tot een toename van de sluikhandel met Nederlandse schepen en zelfs in pro-Nederlandse ongeregeldheden op de Engelse en Franse eilanden. Daarna keert het tij echter weer. De spanningen tussen Engeland en de Republiek lopen op. De oorzaak moet worden gevonden in de dominante positie die de Nederlanders hebben in de internationale scheepvaart en in het gegeven dat ze de controle hebben over de goud- en slavenhandel in West-Afrika.

Daarnaast was ook de Nederlandse aanwezigheid in Amerika de Engelsen een doorn in het oog. In 1664 wordt Nieuw-Amsterdam en daarmee de kolonie Nieuw-Nederland door Engeland ingelijfd. Zonder formele oorlogsverklaring wordt ook het eiland Curaçao tijdelijk door de Engelsen ingenomen. De berichten bereiken, aanvankelijk in de vorm van geruchten, ook de Nederlandse kolonisten op Sint-Christoffel. Op 8 december 1664 schrijft een bezorgde Bastiaan Gerdijk aan Geleijn Lampsins in Vlissingen ([10])

'[…]
Soo dat het dan ser[i]eus tegenwoordich is
men weet noch niet voor wat of
het o[o]rloge is ofte niet, doch hijer is over ([11])
eenige dagen een galjo[o]dt ([12]) *gecomme*
met tijtdinge ([13]) *dat de Eijngelsen de*
Manades ([14]) *ofte wel Nieu[w-]Neederlant*
hebben ingenome dat voor seecker
blijck genogh is van o[o]rloge, doch vertrouwe
in korte wel ande(r) nieu[w]s sulle krige.
[…]'

Kort daarna breekt de Tweede Engelse Oorlog uit. De animositeit tussen het Frankrijk van Lodewijk XIV en de Republiek groeit eveneens. De Nederlandse handel wordt steeds sterker belemmerd door Franse maatregelen en na september 1664 wordt het zelfs bij herhaling aan schepen uit de Republiek verboden om in de Franse koloniën te handelen. De Fransen weigeren bovendien de Republiek steun te verlenen zoals die bij het verdrag van 1662 is toegezegd. Ook dit vormt een bron van ongerustheid voor Bastiaan Gerdijk op Sint-Christoffel:

'[…] daer sijn tot noch toe geen
schepe van de Franse Companje gecommen,
maer sien haer alle dage tegemoet. Hoe
het dan gaen sal moet den tijt leere,
>>
maer dencke slecht genogh […]'

Hulp uit patria blijft uit. Met een vloot probeert admiraal Michiel de Ruyter de Franse opmars in de Caraïbische regio te stuiten. Hij neemt weliswaar het eiland Martinique in, maar zijn opzet slaagt niet. Een vergelijkbare Zeeuwse missie heeft ook geen resultaat. Noch de Staten-Generaal, noch de WIC zijn in staat de kolonisten in de Caraïbische regio economisch of militair te ondersteunen. Nederlandse kolonisten ondervinden daarvan de gevolgen. Een Engels eskader plundert in 1664 Sint-Eustatius. Sint-Maarten wordt in 1667 en in 1668 door de Engelse gebrandschat. Saba en Sint-Eustatius zijn Sint-Maarten dan al voorgegaan, ook daar keert het

10 HCA 32/1824.
11 Lees: voor.
12 Galjo[o]dt: een galjoot is een scheepstype.
13 Tijtdinge: tijdinge, bericht.
14 Manhattan.

fortuin zich van de Hollandse en Zeeuwse kolonisten af. Ze worden in 1665 door Engelse boekaniers bezet en komen daarna tot 1667 onder Franse vlag.

Als de Republiek vijf jaar na het einde van de bezetting (1672) opnieuw met Engeland en Frankrijk in oorlog raakt, pikt de gouverneur van het Franse deel van Sint-Maarten meteen het Nederlandse deel van het eiland in. De aanwezige (Nederlandse) bevolking zendt hij naar Tobago, dat op dat moment aan de Republiek behoort. Van 1672 tot 1674 zijn de Engelsen opnieuw heer en meester op Saba en Sint-Eustatius. De 'grote vaart' vanuit Holland en Zeeland stagneert, de 'kleine vaart' verpietert. De Nederlandse aanwezigheid op eilanden zoals Guadeloupe, Sint-Christoffel en Barbados neemt in belang af.

Oorlogen met Engeland en Frankrijk, monopolistische maatregelen en kaapvaart doen de Nederlandse aanwezigheid in het noordelijk deel van de Caraïbische regio de das om. Bij de Vrede van Westminster (1674) keren de drie eilanden terug handen van de Republiek. Alleen Sint-Eustatius zal in de eeuw die volgt de aandacht op zich weten te vestigen.

Curaçao en Sint-Eustatius, 1780-1783

De achttiende eeuw kent ook tal van perioden van economische en politieke wisselvalligheden. De omvang van de slavenhandel loopt terug, maar smokkel en wapenhandel floreren als nooit tevoren. Curaçao en Sint-Eustatius ontwikkelen zich opnieuw tot succesvolle stapelmarkten. Beide eilanden profiteren optimaal van de neutraliteit van de Republiek tijdens de aanhoudende onderlinge oorlogen tussen Engeland, Frankrijk en Spanje. Net als een eeuw eerder wordt geprofiteerd van de falende handelspolitiek van deze landen.

De oorlogvoerende landen kunnen hun Amerikaanse koloniën niet van voldoende goederen voorzien. Door gebrek aan scheepsruimte zijn de koloniën op hun beurt niet in staat hun koloniale producten af te zetten. Prijscontroles en tariefmuren leiden tot hoge prijzen. Geen wonder dat de zich benadeeld voelende kolonisten andermaal hun toevlucht zoeken tot neutrale, maar niet altijd legale, Nederlandse havens. De koloniën worden met Hollandse en Zeeuwse schepen vanuit Willemstad en Sint-Eustatius bevoorraad en de koloniale producten, zoals suiker, rum, indigo, huiden en tabak, vinden via dezelfde schepen hun weg naar Europa en Noord Amerika.

Statia bloeit op tijdens een lange periode van relatieve politieke rust, maar is de Engelsen een doorn in het oog. Tijdens de Zevenjarige Oorlog (1756-1763) maakt Engeland een einde aan de sluikhandel via Sint-Eustatius. In 1758 maakt de Engelse marine 62 schepen buit bij Sint-Eustatius en twee jaar later blokkeren ze de toegang tot het eiland. Er komen nieuwe kansen voor de Statiaanse handel wanneer het Amerikaanse Congres in 1774 de Engelse hegemonie uitdaagt door niet langer goederen in te voeren uit Engeland of Brits West-Indië. De Noord-Amerikaanse kolonie breekt zo met het Engelse mercantilisme. Twee jaar later breekt de Amerikaanse onafhankelijkheidsoorlog uit. Statia profiteert en wordt een stapelplaats van oorlogsmaterieel.

De Staten-Generaal verbiedt in 1775 weliswaar de smokkelhandel, maar tot een al te strikte naleving van het verbod komt het niet. Engelse marineschepen proberen tevergeefs aan de Amerikaanse oostkust schepen uit Sint-Eustatius tegen te houden, maar die vinden steeds weer nieuwe losplaatsen. Commandeur De Graaf provoceert Engeland door in 1776 het Amerikaanse oorlogsschip *Andrea Doria* met officieel vlagvertoon en saluutschoten in zijn haven te verwelkomen. Het is de eerste, legendarisch geworden erkenning van Amerika. De Engelsen reageren door de controles op te voeren en marineschepen Nederlandse schepen te laten

doorzoeken op oorlogstuig. De Republiek stuurt een gewapend eskader naar de Caraïbische wateren, maar roept onder druk van London commandeur De Graaf terug. De smokkelhandel gaat echter onverminderd voort.

In 1780 treedt de Republiek toe tot het door Rusland geïnitieerde Verbond van Gewapende Neutraliteit. Dat betekent dat zij zich in het Engels-Amerikaanse conflict weliswaar neutraal opstelt, maar tegelijk wel de handel met de opstandige kolonie wil intensiveren. Voor Engeland is dat een brug te ver. Op 20 december 1780 verklaart het de oorlog aan de Republiek. De Vierde Engelse Oorlog is begonnen.

Onwetend van de laatste ontwikkelingen, schrijft Hendrik Schimmel op 20 januari 1781 een brief aan zakenpartner Gerrit Rittenberg te Amsterdam.([15]) Vooralsnog lijkt het allemaal *business as usual*. Schimmel vertrouwt de overwegingen van een handelaar toe aan het briefpapier en klaagt over de slechte betalingen door de Franse clientèle op de omringende eilanden:

'[...]
Sedertdien is bij mij bijna niets in de negotie gepasseert
en is in 't algemeen doodelijk, tot nog toe heb ik seedert mijn
arrivement nog geen duijt off de minste pennnigen off [onleesbaar]
van de France huijsen kunnen ontfangen, waarvan ik
reets meer als seventien, jaa circa twintigduijsend p[e]so moet
hebben in dese comptoiren stel ik wel geen swarigheijd
van bancroet, dog deselve moeten altoos 5 á 6 ma[a]nden credit
hebben en nemen 't kwalijk wanneer men haar voor die
tijd komt maanen, en met dat al durven sij dan iemand
afsetten en seggen je moet nog een á twee maanden wagten.
[...]'

In geen enkel opzicht verraadt de brief dat Schimmel beseft wat hem boven het hoofd hangt. En passant voegt hij aan de brief een boodschappenlijstje van kantoorbenodigdheden toe:

'[…]
Gelieft mij uijt te senden een mooij theecervies al kost
het ook 25 á 30 gulden, want ik moet het present doen tot een huijs[-]
raad voor een alhier mijne vrienden; en voor mij eenige comptoir[-]
behoeftenis ([16])*; een coppijboek van brieven; een grootboek; een journaal*
als inleggende touwetje en koopt daartoe een koffertje met jugt[-]
leer betrocken, welke ik hier kan gebruijken om mijne boeken
mede 's avonts na boven te nemen; 6 bos pennen, ¼ lb ([17]) *lak, een*
pulletje inkt, ½ riem papier, eenige boekjes post, de boeken
laat mij maaken van best merdiaan papier en met een ruwe
leere bant off met linnen betrokken.
[...]'

---

15 HCA 30/341.
16 Comptoirbehoeftenis: kantoorbenodigdheden.
17 Lb: libra, pond.

Op 30 januari schrijft Schimmel een laatste bericht aan Rittenberg. ([18]) Via kapitein Hofker stuurt hij ook nog eens 38 balen koffie op, met een waarde van 530 peso, en 'wensche u ed*ele* goede ontfangst & verkoop'. Het bleef bij een wens, de koffie zou nooit aankomen.

Voor de Republiek verloopt de oorlog desastreus. Binnen enkele weken worden honderden Nederlandse koopvaardijschepen door de Engelsen genomen. In februari 1781 volgt de aanval van admiraal Rodney op de 'Gouden Rots'. Twee dagen later wordt Sint-Eustatius geplunderd. Alle goederen op het eiland worden verbeurdverklaard en verkocht voor rekening van de Engelse koning. De kooplieden van het eiland (van alle naties) worden onder dwang uitgezet. Een deel van hen komt terecht op Sint-Thomas. De correspondentie en de koffie van Schimmel worden in beslag genomen. Het bestelde theeservies zal Sint-Eustatius wel niet hebben bereikt. Het was het einde van de 'Gouden Rots'.

Ook de koloniën Berbice en Demerary, in het huidige Guyana, en Suriname worden door de Engelsen ingenomen. Dat lot heeft de meest Nederlandse bezittingen op de Afrikaanse kust – de slavenforten – al eerder getroffen. Curaçao blijft echter buiten schot. Dit eiland heeft – niet in de laatste plaats dankzij de Sefardisch joodse handelsgroep – een indrukwekkend handelswetwerk opgebouwd dat zich uitstrekt van de Engelse kolonie in Noord-Amerika tot de Spaanse bezittingen in Zuid-Amerika, van het Franse Saint Domingue tot Guadeloupe en Martinique. Curaçao profiteert mee van de oorlog in de Caraïben.

Ogenschijnlijk houdt men zich aan het verbod op de uitvoer van oorlogsmateriaal naar vreemde naties. Naar Sint-Eustatius mag dat nog wel, maar het is de vraag of de uitgevoerde producten daadwerkelijk naar Statia vertrokken of clandestien naar een andere eindbestemming werden overgebracht. Dat was voor de autoriteiten niet zichtbaar. De zaken gaan gewoon door. Daarvan getuigt een brief van 16 december 1780 van de firma Jutting & Reuvenhagen uit Curaçao aan Mathias Bruijn Mathiaszoon te Amsterdam. ([19]) De brief bevestigt de aankomst van 200 kelder jenever, maar meldt ook dat door 'overvloedige aanvoer' er nog niets was verkocht. De retourvracht bestaat uit een zending van 100 'hollandilles' naar Amsterdam met het schip de *Eendracht* van kapitein Jan Boufet. De 'provenu' (opbrengst) bedroeg 614,50 pesos, maar dat was niet voldoende. Jutting & Reuvenhagen verzochten om geen verdere zendingen te doen: 'Voorts versoeken geen meerder aansending aan ons te doen, alsoo wij geresolveerd sijn ons comptoir te laaten affloopen'.

Ook vanuit Suriname komen Nederlandse schepen naar Willemstad. Daarvan getuigt het gekwelde schrijven van Pieter Bloedoorn van 11 januari 1783 aan zijn 'seer beminde liefe vrouw' Trijntje in Amsterdam. ([20]) Pieter is op doorreis van Suriname gestrand op Curaçao en ten einde raad. Het is niet duidelijk in welke functie. Uit zijn brief kan worden opgemaakt dat hij ooit stuurman was. De oorlog heeft zijn kansen om het tot schipper te brengen verstoord. Bloedoorn is erg teleurgesteld dat hij geen enkel bericht van het thuisfront heeft ontvangen en vreest dat hij daar dood wordt gewaand*: 'Ik zou voor 't naaste haast gelooven dat ik reeds uijt ben geschreven'*:
'Aan Trijntje Bloedoorn

---

[18] HCA 30/341.
[19] HCA 30/352.
[20] HCA 32/790.

Curiçao, den 11 januarij 1783
Per capt[ei]n Lourens Janzen en Bernhart Knuter

Seer beminde liefe vrouw,

Sedert mijn laatste ([21]) *per de capt[ei]ns J. Köler, P. Kock en de Rugen is hier niets bezonders voorgevallen. En wat lighaamsgesteldheijd aan betreft, ben ik Goddank redelijk gesond, maar de lange r[e]ijs en zelver omstandigheeden daar ik mij in bevinde, baart mij seer veel ongerustheid, en wanneer het nog of de tijd zal koome hier eens vandaan te vertrekken is God bekent. Egter leeft men tegenswoordig weeder in hoop dat somwijle in deze of in de aan-staande maand een vertrek zal plaatshebben, wat daarvan zij is God bekend Want een nijder* ([22]) *zugt met ongedult, egter hebben nuew alle scheepen hier leggende vrije vlagge gekregen, daar die veijlig op te huijs kunne varen, en wij nog met ons twee Surinaamsvaarders overblijven die op de convoi mosten wagte. Hiernevens bekomt u edele een baal gebrooken coffijboone, weegt 133 lb* ([23])*, per capt[ei]n Lourens Jantzen, gemerkt PB. Hoope dat u edele de voorige regaalen sult ontvangen hebben en de wissels zullen betaald sijn die ik gesonden heb. Ik kan mijn niet dan met den uijtterste verwondering begrijpen dat ik geen een lettertje van u edele krijg, terwijl ik weet dat u edele in de maand augustus al tijding gehad heeft dat ik hier na[ar] Curçao souden met oorlogscheepen vertrekke.*

Die brief heeft u edele per capt[ei]ns Smit en H[endri]k van Huften ontfangen, met een wissel in dezelve van 921 guldens. Hier koome alle daag scheepen uijt Texel en ik krijg geen een letter, nog van uw, nog van een of andere. Ik zou voor 't naaste haast gelooven dat ik reets uijt ben geschreven, egter leef ik en hoop ik dat ik dog wel eens zal te huijs koome, zo 't God behaagt, als dan zulle wij moete zien hoe of 't verder gaan zal. Het scheijnt alsof ik in een on-gelukkige planeet gebooren ben, overal daar schlaage vallen krijg ik mijn portie mee. Toen ik op dese r[e]ijs uijt ging, had ik zulke goede gedagte en was verseekert dat ik mijn broot konde winne, maar siet daar komt den oorlog die verbreekt alles, koom ik nuew bij geluk nog te huijs, dan zal het dog weeder schipper te voet zijn. En wat dan gedaan, voor stuurman gaan vaaren gaat niet wel, schoon ik het niet vergeten ben, maar niemand zal mij wille hebben. Egter God hoop ik zal alles na Zijn welbehagen schikken, als de menschen zijn zaad uijt is, so is Gods hulp nabij, als wij maar sterk genoeg zijn daarop te vertrouwen.

Hiermede breek ik of en wens u edele beminde lieve vrouw alle heijldankgen in dit nieuw begonne jaar, dat u edele vrouw en kinderen in dit en nog veel volgende jaare in gesondheijd en voorspoed mogt reoseeren. En dat wij eens het genoegen moogen hebben om ons malkanderen in liefde te omarmen, hetzelve mijn dagelijks bidden is. Beveele u edele beminde & kindere onder de dier-baare bescherming en ben met alle achting en hertgronde liefde u edele genege man,
tot 't [e]ijnde van mijn leeven,
seer beminde lieve vrouw.'

---

[21] Mijn laatste brief.
[22] Lees: een ieder.
[23] Lb: libra, pond.

Pieter Bloedoorn schrijft op dezelfde dag ook een brief aan zijn moeder. ([24]) Sinaasappelen hebben ze niet, aardappelen gelukkig wel. Uit de brief kan worden opgemaakt dat hij samen met zijn vader reist. Die heeft een duidelijke mening over het gebruik van de vrije (neutrale) vlag en hij beklaagt zich ook over het feit dat ze Amsterdammers zijn:

'[...] De aardappelsdie de laaste scheepen hier gebrogt heb[b]en, die heeft mijn vader voor 7 stuijvers een pond gekogt om eenige versnappering van de vaderlan[d]se vrugt te genieten. De oranje ap[p]els die in Holland zoo vermaard binne zijn hier niet te krijgen. Egter zal wij zien om eenige van die inlan[d]se vrugt u edele te zenden, maar dog niet als ineen vrije vlag, want de Hollan[d]se vlag is in geheel geen tel, dog wensten wel dat ik een stomme mof was, dan zou ik kunnen vrij vare, want mijn vader verwijt mij alle daag dat ik een Amsterdammer ben. [...]'

In 1784 komt de Vierde Engelse Oorlog teneinde en de smokkelhandel op Noord-Amerika valt stil. Zeven jaar later (1791) breekt op het Franse deel van het eiland Santo Domingo een slavenopstand uit, die zal eindigen in de onafhankelijkheid van Haïti. Daarmee valt het noordelijke handelsnetwerk definitief uiteen. Curaçaose handelaren concentreren zich op de handel met de Spaanse koloniën op de vaste wal van Zuid-Amerika. Sint-Eustatius is voorgoed van de economische kaart verdwenen en de economieën van de overige Nederlandse eilanden balanceren op het randje van bankroet. De tijd van de compagnieën is voorbij en de WIC wordt in 1792 opgeheven. De nieuwe Bataafse Nederlandse Staat neemt het beheer en bestuur van de eilanden over. Op de Caraïbische eilanden volgden onzekere periodes van Engels tussenbestuur (1801-1803, 1806-1816). Daarna breekt de vrede aan, de Engelse oorlogen zijn voorbij en er komen geen nieuwe gekaapte brieven meer bij, in het archief van de Engelse admiraliteit.

Verder lezen

Arion, F.M. (2006) *De Deserteurs*, Amsterdam.

Dalhuis, L. e.a. (red.) (2009) *De Geschiedenis van de Antillen*, Zutphen, 2009.

Doe, E. Van der, P. Moree & D. J. Tang (red.) (2009) *De smeekbede van een oude slavin en andere verhalen uit de West*. Zuthpen, De Walburg Pers / Den Haag, Koninklijke Bibliotheek.

Goslinga, C.Ch. (1971) *The Dutch in the Caribbean and on the Wild Coast 1580-1680,* Assen, Van Gorcum.

(1985) *The Dutch in the Caribbean and in the Guyana's 1680-1791*, Assen, Van Gorcum.

Hamelberg J.H.J. (1979), *De Nederlanders op de West-Indische Eilanden*, Amsterdam, uitgeverij Emmering (oorspronkelijk 1901).

Heijer, H. den (2002) *De Geschiedenis van de WIC*, Zutphen, De Walburg Pers.

Jong, Th.P.M. de, (1966) *De krimpende horizon van de Hollandse kooplieden: Hollands welvaren in het Caraïbisch zeegebied, 1780-1830*, Assen Van Gorcum.

Klarenbeek, M. (2006) *Grutters op de Antillen, Een onderzoek naar de aanwezigheid van Nederlanders op het eiland St. Christoffel op basis van brieven geschreven aan de*

---

[24] HCA 32/790.

vooravond van de Tweede Engelse oorlog 1664-1665 (doctoraalscriptie Universiteit Utrecht).

Klooster, W. (1997) *The Dutch in the Americas 1600-1800*, Providence, The John Carter Brown Library.

(1998) *Illicit Richness, Dutch Trade in the Caribbean 1648-1795*, Leiden, KITLV Press.

Menkman W.R. (1942) *De Nederlanders in het Caraïbische Zeegebied*, Amsterdam, P.N. Van Kampen en Zoon.

Nederlof, M. (2008) *Eerlijckman, 1680-1713, in dienst van het Staatse leger en de West-Indische Compagnie.* Curaçao, Drukkerij de Curaçaosche Courant.

Rupert, L. (2012) *Creolization and Contraband, Curaçao and the Early Modern Atlantic.* Athens, The University of Georgia Press.

Schiltkamp J.A. en J. Th. De Smit (red.) (1978) *West Indisch Plakkaatboek, Publicaties en andere wetten alsmede de oudste resoluties betrekking hebbende op Curaçao, Aruba, Bonaire I: 1638-1782*, Amsterdam, uitgeverij Emmering.

Tuchman, B.N. *Het eerste saluutschot. De Amerikaanse vrijheidsstrijd en de Republiek,* Houten, 1988.